

ЧОТИРИ СЛІДИ ОДНІЄЇ БІДИ

Кілька версій про причини Малинської трагедії

Малинська трагедія увійшла в історію Другої світової війни як одне з найбільших страхіть, які скоїли гітлерівці на території окупованих країн. До невеличкого села, де мирно співмешкали і господарювали чехи та українці, після 13 липня 1943 року, коли у вогні фашисти спалили більш як 700 малинців, у тому числі дітей, була прикута увага людей із різних країн. Злочин, який вчинили німецькі карателі у Малині – це оскал гітлеризму, який за звірства, straty, вбивства проклятий світом, засуджений на Нюрнберзькому процесі.

Існує кілька версій щодо того, чому каральний загін 13 липня 1943 року вчинив розправу над жителями Малина. Неодноразово про це інформували засоби масової інформації, дослідники Малинської трагедії, краєзнавці. Щоправда, у деяких тлумаченнях превельовував політичний підтекст. У радянську добу стрілки переводили на «українських буржуазних націоналістів», які начебто викрали зерно і борошно з млина у Малині, а окупанти покарали за це місцевий люд. Згодом крадіжку з млина крипсували ковпаківцям, які рейдували у Карпати і в ті трагічні дні перебували неподалік. Давайте відкинемо політичну заангажованість і глянемо на сумні події липня 1943 року під іншим кутом зору. А кут цей логічними і аргументованими фактами визначає колишній голова сільської ради у Малині Петро Терентійович Соловей (на фото). Під час головування він спілкувався з односельцями, які були свідками тих трагічних подій, аналізували причини, що призвели до біди. Зі слів односельців Петро Терентійович дійшов висновку, що до трагедії у Малині призвели кілька подій, які, врешті, спровокували гітлерівців на злочин.

СЛАВНІ ХЛОПЦІ-ДОБРОВОЛЬЦІ

Коли фашистська Німеччина окупувала Чехословаччину, то захищати свою батьківщину зголосилися і жителі Малина, у якому проживало кілька сот чехів. За словами Петра Терентійовича, 36 мешканців – чехів за національністю, добровольцями вирушили на історичну батьківщину боронити рідну землю від загарбників. Радянський Союз сприяв, аби чеські патріоти безперешкодно і без проблем дісталися в Чехословаччину. Подальша доля добровольців невідома – у полум'ї Другої світової війни десь зникли. Натомість інформація про патріотичний вчинок малинців якимось чином просочилася у зведення німецької розвідки. У кінці тридцятих – на початку сорокових років ХХ століття це розвіддонесення просто зафіксували, а за кілька літ уже на території України, на теренах Рівненщини окупанти пригадали про 36 добровольців. Перебуваючи неподалік Малина, каральний загін скористався нагодою помститися відчайдушам-чехам...

ПАРТИЗАНІВ

РОЗСТРІЛЯЛИ В ЯРОВІ

Ще одну причину варварського вчинку фашистських окупантів пов'язують із діяльністю партизанського загону «Острозецький», який діяв у населених пунктах навколо Острозця. Про якісь відплатні акції партизан історія замовчує. Натомість до наших днів збереглася інформація про те, що загін був малочисельний і в ньому згуртувалися люди, які орієнтувалися на політику СРСР та на ідеологію КПРС. Очоловали партизанів брати Репетуки

з Малина та добродій на прізвище Великий. Мабуть, цей загін доцільніше визнати підпільною групою, бо про збройну боротьбу не йшлося, а ось шкодити окупантам патріоти намагалися. Вони досить категорично засуджували тих, хто наймався до німців на роботу і вважали їх ворогами. Причому, не йдеться про зраду, бо дехто із селян влаштувався до гітлерівців конюхом, прибиральницею, щоб заробити на кусень хліба для сім'ї. Однак підпільники вороже ставилися до тих, хто найнявся до окупантів. У П'яні за це навіть дехто постраждав.

Втім, для гітлерівців не було проблемою викрити підпільників: вони спіймали одного з них, а згодом розмотали і весь партизанський клубок. Заарештованих тримали в тюрмі в Острозці, а згодом розстріляли в Ярові разом із місцевими євреями. Зрозуміло, що навіть мінімальні потуги декотрих малинців чинити опір «новій владі» дратували загарбників і вони, ймовірно, чекали нагоди, аби поквитатися з жителями села за їх патріотизм...

ПОШТАР ЗАГИНУВ, ДВОЄ ВТЕКЛО...

У Малині у млині збиралося чимало людей, щоб перемолоти зерно на борошно. Не секрет, що воно потрапляло не тільки на столи місцевих газдинь, а й тим, хто у підпіллі намагався чинити опір німецькій владі. Якраз тоді, коли біля млина зібрався гурт місцевого люду, хтось приніс тривожну звістку: зі Зборова в напрямку Малина мотоциклом їдуть троє вояків вермахту. Звісно, у селі тих непрошених гостей поспіхом ідентифікували із комендантським патрулем. Кілька місцевих відчайдухів із засідки відкрили вогонь по гітлерівцях. Після перших пострілів був смертельно поранений один вояка, а двоє блискавично розвернулися і поїхали назад у напрямку Зборова.

Згодом з'ясувалося, що в засідку біля Малина потрапили німецькі поштарі, які, ймовірно, ніякої біди жителям села не спричинили б. Утім, у 1943 році було не до припущень: люди вчинили так, як вважали за потрібне. Зрозуміло, що фашистські командири не забули про загибелі свого співвітчизника, тож вносили наміри покарання бунтівних малинців, які реалізували 13 липня 1943 року...

ТАЄМНИЙ «БАРВІНЧЕНКО»...

У 1942 році у Малині невідомо звідки з'явився чоловік і найнявся на роботу до місцевого господаря. Незнайомець був фізично розвинений, мав неабиякий організаторський хист. У селі його називали «Барвінченком». Прізвище це чи підлізне псевдо – нині з'ясувати важко. Хоча вже у 1943 році чимало односельців знали, чим, все-таки, займається «Барвінченко»: організовував заготівлю харчових продуктів, а наймитування було конспіративним прикриттям основного роду занять. Цікаво, що ні тоді, ні через шістьдесят п'ять літ після тих подій, принаймні, у селі не знали і не знають – кому все-таки заготовляв провіант так званий наймит: ковпаківцям чи бандерівцям. Система постачання була настільки законспірована, що селяни, які відвозили продукти в умовні місця, нічого не знали про подальше переміщення товару. Незнайомці забирали у них підводи, просили чекати в умовному місці, а далі самі супроводжували вантаж. Інколи поверталися швидко, а інколи чекати доводилося довгенько. А

бувало, хоча й рідко, що коней і підводи не повертали. Мабуть, виникали якісь непередбачувані обставини.

У заготівлі продовольства брали участь жителі Малина, Кнерут, Певжі, Бакорина, Уздців, Корита, Терешева. У кожному із цих населених пунктів було сформоване організаційне ядро із 3-5 чоловік, яке і забезпечувало безперервне постачання зерна, свинини та іншого...

Якось із Малина підводи возили борешно у напрямку села Дерна на Волині. Чимало його залишалося у млині. Тоді хтось дав команду людам розібрати борошно по домівках. Звісно, найбільше отоварилися ті, хто жив неподалік млина. Щоправда, у ті миті всезагального господарського захоплення ніхто особливо не переймався тим, що борошно насипали у мішки із німецьким знаком-клеймом.

Наступного дня у село прибули німецькі жандарми і почали робити обшук у дядківських обійстях. Усіх хат не охопили, але у кількох виявили борошно у мішках із клеймом. Тоді навіть малинці, які не мали слуху на німецьку мову, зуміли виокремити із незрозумілих висловів лише один: «Малин-бандітен» і трагічного липня 1943 року гітлерівці влаштували відплатну акцію...

А тепер повернімося до «Барвінченка». Він мав кривку за Підгаєм біля п'ятихаток, у полі. П'ятихатками цю місцину нарекли тому, що там знаходилося п'ять хат. Уважні і кмітливі новосілки помітили, як «Барвінченко» почав ліквідувати своїх соратників, а коли з'ясувалося, що його виведуть на чисту воду – раптово зник. Об'явився на Малинщині уже після війни. Подейкували, що розшукував свою секретарку Ольгу, яка чомусь від нього переховувалася у Луцьку, де начебто вийшла заміж...

Особа таємничого «Барвінченка» викликає неабиякий інтерес. Ймовірно, він був одним із головних провокаторів, які накликали трагедію у Малині. За його вчинками і хитриватим почерком неважко здогадатися, за чим завданням прибув у село. А те, що після війни відкрито розшукував дівчину із підпілля, лише додає впевненості, що на терені району діяв засланий «козачок». Однак це лише здогадки. Принаймні, поки що документально це підтвердити немає змоги. Уже не вдасться з'ясувати будь-які нюанси про події у людей того часу в Івана Дорецького, Петра Чміля, Петра Карп'юка, бо вони відійшли за межу вічності. На щастя, всотав у власну пам'ять їхні розповіді Петро Терентійович Соловей. Вони не дають спокою краєзнавцю. Можливо, після публікації хтось відгукнеться про події чи людей, пов'язані із Малинською трагедією, і доповнить її іншими цікавими свідченнями чи міркуваннями...

Віталій ТАРАСЮК.